

Posudek na disertační práci Martina Veselého,
Retardace, kolaborace a aktivismus armádních elit
v Protektorátu Čechy a Morava

Když jsem práci kol. Veselého bral do ruky, na jedné straně jsem cítil úctu k tak obsáhlému dílu, na straně druhé mi však vytanula otázka: neměl by být u disertačních prací přece jenom stanoven i nějaký maximální limit?

V úvodu autor deklaruje východiska a cíle své práce stejně jako metody, na jejichž základě ji zpracovával. Zároveň pokládá otázky, na které by chtěl v práci odpovědět. Vyrovnal se zdařile na základě dosavadní historiografické diskuse i s pojmoslovím. Obdivuhodný je jeho badatelský záběr v oblasti archivního výzkumu, kde prošel většinu základních fondů v příslušných archivech, které v úvodní části rovněž vyčerpávajícím způsobem analyzuje. Stejně tak autor v úvodu hodnotí dosavadní literaturu k tématu, k tomu lze podotknout, že publikací na téma retribučního soudnictví – ať v podobě monografií či analytických studií – vyšlo mnohem více než uváděné knihy Frommera, Kuklíka či Boráka.¹ Není mi také jasné, proč k otázce dekretů cituje Gronského edici Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa a ne základní dvousvazkovou edici Jechovu a Kaplanovu.²

V úvodu deklaruje, že práce není zaměřena jako tradičně na Radolu Gajdu a lze s tímto vymezením souhlasit, neboť Gajda se po krátkém prvopočátečním pokusu aktivně politice za protektorátu nevěnoval a zůstal v ústraní.

Je ale trochu zvláštní, že autor nevěnoval vedle ostatních vysokých armádních činitelů také samostatnou kapitolu Emanuelu Moravcovi. Zdůvodnění, že jeho osoba si vyžádá samostatnou rozsáhlou monografii, nepovažuji za relevantní, protože (alespoň na základě dosavadní literatury, zejména byt' populárně psané Pernesovy monografie) by to přineslo komparaci s přístupy ostatních generálů a vyšších důstojníků. Obdobné je to v případě gen. Aloise Eliáše, kde nemohu akceptovat odůvodnění, že se Eliáš cítil spíše civilistou než generálem a že je k jeho osobě literatura. Naopak, právě proto, že část dosavadní literatury trpí trochu hagiografickým zpracováním (byt' Eliáš byl opravdu mimořádná osoba), by bylo třeba na něj zaujmout realistický pohled. I v dalších případech vymezení toho typu, že k danému tématu je dost literatury, nepovažuji za ospravedlnitelné, protože tak autor trochu degraduje svoji jinak záslužnou práci na pouhý výsek několika biografií. Pokud by uvažoval – jak by jistě bylo třeba – o její publikaci, bylo by třeba doplnit i tyto chybějící tak, aby mohl vzniknout plastický obraz. Autorovo tvrzení (s. 29), že nejsou žádné

---

¹ Viz práce Lucie Jarkovské, Kateřiny Lozoviukové, Zuzany Dubové, Jiřího Mašaty, Petra Justina a dalších.

² Karel Jech, Karel Kaplan, *Dekrety prezidenta republiky. Dokumenty*, Brno 2002.

seriózní práce věnované četnictvu je možná trochu odvážné, když přece jenom nějaké studie k této problematice vzešly, mj. rekapitulace této problematiky z pera Niklase Perziho.³ Stálo by za to se k této literatuře konkrétně vyjádřit (mj. také ke 3. svazku populárních Dějin policie a četnictva).

Úvodní biografické kapitoly o předních činitelích gen. Robertu Rychtrmocovi, Ottovi Bláhovi, Bohuslavu Kálalovi,⁴ Janu Fouskovi – byť jsou v některých ohledech snad až příliš velkým drobnohledem – dávají odpověď na motivy pozdějšího chování se těchto vojenských a policejních činitelů za okupace. Autor zdařile rozplétá spleť nejrůznějších zájmů, které zasahovaly do profesní kariéry jmenovaných a zejména názorně ukazují jejich osobnostní profily.

Na biografie navazuje analýza fungování Svazu vojáků z fronty v meziválečném období a poté za okupace, včetně pokusů o sjednocovací proces spolků bývalých vojáků a jejich vztahu k okupační moci, který vyvrcholil vytvořením Českého svazu válečníků (ČSV) na jaře 1941 v čele s gen. Bláhou, kde pak analyzuje jeho aktivity ve vztahu k vedení nacistického okupačního aparátu, ať už týkající se postavení ČSV či kupř. možnosti nasazení jeho příslušníků v řadách německé armády či další aktivity ve prospěch německého válečného úsilí, stejně jako spory s dalšími aktivistickými skupinami. Je ovšem otázkou, zda je nutné – byť formou poznámek – citovat kupř. celé dlouhé Bláhovy veřejné projevy a nevyužít je k interpretaci v textu. Z technického hlediska mi není také zcela jasné, proč (s. 101–102) autor obsáhlý citát dělí uvozovkami po odstavcích a ke každému odstavci dává novou poznámku, ačkoliv se jedná o jeden jediný dokument... Ono obecně myslím není nutné, rozebírá-li autor i v dalších případech delší dokument (často na více stranách), dávat poznámku ke každému odstavci, postačila by jediná k celému rozboru dokumentu (to je také důvodem více než 2500 poznámek v disertaci). Autor rozebírá také změnu ve vedení ČSV a nahrazení Bláhy Rychtrmocem a další činnost organizace až do konce války stejně jako činnost další vojenské organizace – Ústředí svazu bývalých vojáků, opět až do konce války. Autor nejenom detailně popisuje v této i následujících kapitolách vývoj aktivit těchto vojenských činitelů v protektorátu, ale také její rezonanci v československém zahraničním odboji, který domácí kolaboraci s nacisty bedlivě sledoval, mj. v souvislosti s přípravou retribuče.

---

³ Niklas Perzi, *Protektorátní policie a četnictvo. Stav zkoumání, ožehavé a otevřené otázky, hranice bádání*, in: Kolaborace. Kolaborace? Kolaborace! Sborník příspěvků z vědecké konference konané v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích dne 5. května 2006, s. 16–26.

⁴ U Kálala jen drobnost autorovi pro případnou publikaci: s. 67 – ke vztahům ke gen. Matěji Němcovi viz memoáry Matěj Němec, *Návraty ke svobodě*, Praha 1994, s. 154.

Na to navazuje 3. kapitola, věnovaná účasti bývalých vojáků v organizacích civilních, v první řadě v Českém svazu pro spolupráci s Němci až do jeho likvidace počátkem roku 1943, dále pak v Národním souručenství ve všech obdobích jeho komplikovaného vývoje, i v České lize proti bolševismu, založené v prosinci 1943.

Čtvrtá kapitola je věnována činnosti stavovské skupiny bývalých armádních důstojníků v rámci skupiny aktivistických novinářů. Zde autor pojednal jejich činnost poněkud jinak: na rozdíl od předcházejících partií, kde meziválečnou činnost stěžejních vojenských osob pojednal v samostatné „předkapitole“ a jejich válečnou činnost již přiřadil ke konkrétním organizacím, v případě aktivistických novinářů (gen. Václava Kuneše a mjr. Gustava Mohapela) spojil do jednoho celku jejich předválečnou i válečnou činnost. Jinak postupoval v kapitole následující, věnované generálům vládního vojska Jaroslavu Emingerovi, Liboru Vítězovi a Janu Augustinu Obručnickovi, kde se opět vrátil k předchozímu modelu. V následující kapitole o bývalých generálech československé armády německého původu ale zvolil opět model souvislého vyprávění biografii.

Trochu jiný charakter má pak další kapitola, nazvaná Pravý okraj politického spektra, zabývající se činností vojenských činitelů v Národní obci fašistické. Zde se biografie vojáků při líčení zejména politické činnosti NOF v meziválečném období prolínají, obdobně jako při analýze činnosti Akce národní obnovy. Osmá kapitola pak přináší poválečné osudy zmiňovaných vojáků, zejména jejich ne vždy jednoznačné soudní procesy před Národním soudem. V závěru pak autor shrnuje činnost všech zmiňovaných vojenských osob a s jeho závěry lze souhlasit, ať už jde o nepřiměřenou přísnost některých rozsudků Národního soudu (L. Vítěz) či konstatování, že všichni byli za svou činnost za okupace plně odpovědní, i když však mezi jednotlivci existovaly značné rozdíly.

Úctyhodná drobnokresba, ke které se autor při své analýze dané problematiky uchýlil na základě neobyčejně pečlivého studia pramenných materiálů, je právě příčinou velkého rozsahu práce, a pro případnou publikaci bude nutné v některých částech více generalizovat. Nicméně je třeba ocenit tuto drobnokresbu při analýze dokumentů, kde se autor nespokojil jen s jejich obsahem, ale důsledně zkoumal i příčiny a motivace jejich vzniku. Nemohu se však zbavit dojmu, že biografické črty, zejména relativně podrobné popisy vojenské služby, nadměrně zatěžují a rozbíjejí plynulost vlastního textu disertace, kde měl autor více sledovat hlavní linii kolaborantských organizací, resp. novinářské činnosti, vládního vojska či dalších organizací. Takto disertace pak působí spíše jako soubor mnoha životních příběhů, byť její záběr je opravdu úctyhodný a smekám před autorovou heuristikou. A v těchto životních příbězích se pak odrážejí dějiny jak protektorátních vojenských i civilních organizací, tak i vznik a působení vládního vojska. S povděkem však kvituji, že se autor – jak se to někdy stává – nedal v některých případech strhnout k nekritickému obdivu či

naopak zdrcující kritice. Důsledně přistupuje sine ira et studio k dané problematice a snaží se všechna fakta pečlivě ověřovat.

Práce je pak doplněna vedle nezbytného seznamu pramenů a literatury také naprosto nezbytným seznamem zkratk, jimiž se práce jen hemží.

Předložená práce přes některé výtky zcela jistě splňuje všechny nároky, které jsou na tento druh prací kladeny. Považuji ji za tvůrčí badatelský počín, je původním a originálním dílem, zpracovaným na základě podrobného archivního výzkumu, přináší nové a doposud nepublikované poznatky. Velmi solidní je i její stránka jazyková, na čemž nic nemění některé drobnosti. Práce je stylisticky zdařilá, i když nelze přehlédnout některá vychýlení z vazby či jiné stylistické prohřešky (viz např. větu: „Za oportunisty byli označováni ti, kteří se tvářili sice jako Říši přívětiví i tak jednají, ve skutečnosti se však sledovali pod pláštíkem spolupráce s Říší pouze své vlastní egoistické cíle.“ – s. 17) nebo překlepy (s. 26 – Pásaka – správně Pasáka; 15. prosince 1944 – správně 15. prosince 1943 – s. 358) či nezachycené počítačové opravy (s. 29, pozn. 63 – Hendricha – správně Heydricha), sjednotit citace (někde VÚA-VHA, jinde ÚVA-VHA), etc.

Plně ji doporučuji k ústní obhajobě.

doc. PhDr. Jan Němeček, DrSc.

9. března 2014